

МИНИСТЕРСТВО ЗА ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА
ЦЕНТАР ЗА СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

НАСТАВНА ПРОГРАМА ПО

ДЕЛОВНО КОМУНИЦИРАЊЕ

за III година

ЕКОНОМСКО, ПРАВНА И ТРГОВСКА СТРУКА
деловен секретар

Скопје, мај 2001 година

1. ИДЕНТИФИКАЦИОНИ ПОДАТОЦИ

1.1. Назив на наставниот предмет: ДЕЛОВНО КОМУНИЦИРАЊЕ

**1.2. Образовен профил и група струки
на кои им припаѓа наставниот предмет**

1.2.1. Образовен профил: Деловен секретар

1.2.2. Група струки: Економска, правна и трговска струка

1.3. Диференцијација на наставниот предмет

1.3.1. Предмет карактеристичен за образовниот профил

1.4. Година (фаза) на изучување на наставниот предмет

1.4.1. Трета година

1.5. Број на часови на наставниот предмет

1.5.1. Број на часови неделно (неделен контакт): 3 часа

1.5.2. Број на часови годишно (квота на изучување): 108 часа

1.6. Статус на наставниот предмет

1.6.1. Задолжителен предмет

2. ЦЕЛИ НА НАСТАВНИОТ ПРЕДМЕТ

Целта на наставата по наставниот предмет *деловно комуницирање*, е учениците да стекнат знаења и умеања за основите на деловното комуницирање, за комуникациите на работното место и комуницирањето во претпријатијата, кои ќе им овозможат проширување на знаењата од другите стручно - теоретски предмети и нивно оспособување за вршење на работи и работни задачи за профилот деловен секретар.

Од општата цел на наставата по предметот *деловно комуницирање*, произлегуваат и следниве посредни цели:

- ученикот да се запознае со комуникациите и комуникацискиот процес;
- да ги разликува видовите на комуникации и нивните карактеристики;
- да ги сфати комуникациите на работното место;
- да го карактеризира комуницирањето во претпријатијата;
- да пишува техничка документација, бизнис писма, меморандуми и извештаи;
- да го осознае начинот на комуницирање при барање работа;
- да ги познава основите на деловниот бонтон;
- да развива навика и способности за уредно, точно, ажурно и навремено извршување на задачите;
- да развива чувство за професионален однос, тимска работа, добри меѓучовечки односи во работната средина и почитување на законската регулатива.

3. ПОТРЕБНИ ПРЕТХОДНИ ЗНАЕЊА

За успешно следење и совладување на програмските содржини, односно за постигнување на утврдени цели на предметот *деловно комуницирање*, потребни се претходни знаења стекнати од наставните предмети: *основи на бизнисот за II година, деловно работење за II година, деловна психологија за III година, македонски јазик и литература со комуникаци за I и II година и странски јазик за I и II година.*

4. ОБРАЗОВЕН ПРОЦЕС

4.1. Структурирање на содржините за учење

Тематски целини	Бр. на часови	Конкретни цели	Дидактички насоки	Корелација меѓу тематските целини и меѓу предметите
1. КОМУНИКАЦИЈА И КОМУНИЦИРАЊЕ	10	Ученикот: <ul style="list-style-type: none"> - да ги дефинира комуникациите; - да ги разликува формите и типовите на комуникации; - да го опише комуникацискиот процес; - да ги идентификува субјектите (испраќач, примач) и пораката во комуникацискиот процес; - да ги сфати правилата на однесување на субјектите во комуникацискиот процес; - да ги објасни особеностите на комуникацискиот процес (комуникациски канали, повратна врска, контекст и шумови).	Наставникот: <ul style="list-style-type: none"> - објаснува и води насочена дискусија со учениците за поимот комуникации, користејќи го сопственото искуство на учениците кои во секојдневниот живот комуницираат на различни начини и со различни субјекти; - презентира шема на комуникацискиот процес со употреба на графоскоп, ЛЦД проектор или хамер; - води дискусија за комуникациската повратна врска (феед бацк), како и за комуникациските	<i>1. Основи на бизнисот за II година</i> Тематска целина: - бизнис комуникации. <i>2. Деловно работење за II година</i> Тематска целина: - набавка и продажба. <i>3. Македонски јазик со литература и комуникации за I и II година</i> <i>4. Странски јазик за I и II година</i>

			<p>каналы, контекст и шумови;</p> <ul style="list-style-type: none"> - организира вежби за разликување на комуникациските шумови. 	
2. ВИДОВИ НА КОМУНИКАЦИИ И НИВНИ КАРАКТЕРИСТИКИ	27	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со вербалната комуникација (основите на говорењето); - да го согледа значењето на говорот како димензија на комуницирањето; - да ги објасни основните димензии на говорната ситуација; - да ја идентификува улогата на говорникот; - да ги разбере целите на говорникот; - да го објасни начинот на подготвување и организирање на говорот; - да го опише начинот на држење на говор и тимската презентација; <ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со значењето на 	<ul style="list-style-type: none"> - води насочена дискусија со учениците за вербалната комуникација како начин на пренесување на пораките преку говор, како и за значењето на говорот како димензија на комуницирањето; - организира вежби за симулација на држење на говор преку играње на улоги со цел учениците да ја сфатат улогата и целите на говорникот, како и начинот на подготвување и организирање на говорот; - ги поттикнува и ги мотивира учениците на 	<p><i>1. Деловно комуницирање за III година</i> Со претходната тематска целина.</p> <p><i>2. Деловна психологија за III година</i> Тематска целина: - меѓучовечки односи; - говор и мислење; - психички процеси и состојби.</p>

		<p>невербалната комуникација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги разликува трите главни категории на невербална комуникација; - да ги карактеризира другите категории на невербалната комуникација; - да го разбере влијанието на комбинираните категории; - да го анализира и интерпретира невербалниот дел од пораките; - да се запознае со слушањето во комуникацијата; - да го разликува слушањето од слушнувањето; - да ги класифицира елементите кои влијаат на слушањето; <p>- да ги идентификува лошите слушателски</p>	<p>почитување на правилата за држење на говор и тимска презентација при држење на говор пред одреден аудиториум;</p> <ul style="list-style-type: none"> - бјаснува и поттикнува на дискусија за категориите на невербалната комуникација; - организира и координира групна работа на учениците за интерпретирање и анализирање на невербалниот дел на пораките; - организира вежби за невербална комуникација (комуникација со бојата на гласот, изразот на лицето, држењето на телото); <p>- шематски ги прикажува елементите кои влијаат на слушањето</p>	
--	--	--	--	--

		<p>навики и позитивните чекори кон подобро слушање;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со другите типови на ефективно слушање; - да ја разбере мотивацијата и бариерите во слушањето; - да ја осознае важноста на интеркултурната комуникација во услови на растечка културна различност; - да ја истакне потребата од зголемување на можноста за постигнување на заедничко разбирање во културно различна средина. 	<p>со употреба на графоскоп, ЛЦД проектор или хамер;</p> <ul style="list-style-type: none"> - организира групна или тандемска работа на учениците за лошите слушателски навики односно за причините поради кои лошо слушаеме; - презентира конкретни примери за културната различност на пооделни земји во светот и нивното влијание врз интеркултурната комуникација (пример, интеркултурни разлики во говорот на телото, компоненти на културата и др.); - води насочена дискусија за интеракцијата меѓу културата на одредена земја и комуникацијата. 	
3. КОМУНИКАЦИИ НА РАБОТНО МЕСТО	15	<ul style="list-style-type: none"> - да го согледа значењето на комуникацијата меѓу колегите; - да го идентификува 	<ul style="list-style-type: none"> - води насочена дискусија за комуникацијата со колегите, 	<i>1. Деловно комуницирање за III година</i> Со претходната тематска целина.

		<p>комуницирањето со раководителите и менаџерите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го разбере значењето на креирање на комуникациска клима; - да го опише давањето и примањето на инструкции. 	<p>раководителите и менаџерите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - организира групна работа на учениците за причините кои влијаат на креирање на лоша комуникациска клима, односно за факторите кои ја отежнуваат комуникацијата, како и за видовите на лоша комуникација (нечесна комуникација, комуникација која ранува, излудувачка комуникација). 	<p><i>2. Деловна психологија за III година</i> Тематска целина: - меѓучовечки односи.</p>
4. КАРАКТЕРИСТИКИ НА КОМУНИЦИРАЊЕТО ВО ПРЕТПРИЈАТИЕТО	25	<ul style="list-style-type: none"> - да развива способност за организирање на деловен разговор (интервју); - да се запознае со подготовката за деловен разговор (интервју); - да го опише процесот на водење на деловниот разговор (интервју); - да го идентификува донесувањето на одлуки – завршеток на деловниот разговор и анализирање на резултатите; 	<ul style="list-style-type: none"> - објаснува за почитувањето на правилата за организирање на деловен разговор (интервју); - организира симулација на водење на деловен разговор (интервју), донесување на одлуки – завршеток на деловниот разговор и анализирање на резултатите преку 	<p><i>1. Деловно комуницирање за III година</i> Со претходната тематска целина.</p> <p><i>2. Деловна психологија за III година</i> Тематска целина: - меѓучовечки односи; - говор и мислење.</p> <p><i>3. Основи на бизнисот за II година</i> Тематска целина:</p>

		<ul style="list-style-type: none"> - да го идентификува предметот на преговарањето; - да ја опише подготовката за водење на преговори; - да ги разликува методите за постигнување на добра клима во преговорите; - да ги карактеризира стилите (стратегии, тактики) на преговарањето; - да ја сфати потребата од барање на можни решенија; - да го опише начинот на однесување на преговарачот за време на преговарањето; - да се запознае со поимот и видовите на конфликти; - да ги разликува чекорите за разрешување на конфликти; - да ги идентификува изворите на конфликти во односите меѓу вработените; - да го сфати комуницирањето со 	<p>играње на улоги на учениците;</p> <ul style="list-style-type: none"> - ги поттикнува учениците преку групна или тандемска работа да симулираат водење на преговори со примена на соодветни стратегии и тактики на преговарањето; - организира посета на служба за организирање на состаноци при некои од Советите на општините и по можност да присуствуваат учениците на некој состанок на Советот на општината; - организира и координира симулација на одржување на состаноци користејќи ги правилата и техниките за одржување на состаноци; - води насочена 	<p>- бизнис комуникации.</p>
--	--	--	--	------------------------------

		<p>клиентите;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да го истакне значењето на комуницирањето во рамките на тимовите; - да ги разликува видовите на состаноци; - да ги идентификува фазите и чекорите во организирање и водење на состаноци; - да ги класифицира учесниците на состанокот; - да ги применува правилата и техниките за водење на состаноци; - да ги објасни карактеристиките на лошите состаноци и правилата за успешен состанок. 	<p>дискусија за карактеристиките на лошите состаноци и правилата за успешен состанок;</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентира примери од практиката на записници од одржани состаноци и организира вежби за пишување на записници од страна на учениците преку индивидуална или тандемска работа. 	
<p>5. ПИШУВАНА КОМУНИКАЦИЈА НА РАБОТНОТО МЕСТО</p>	<p>20</p>	<ul style="list-style-type: none"> - да го согледа значењето на читањето и учењето во пишуваната комуникација; - да ги сфати карактеристиките на пишуваната комуникација; - да го опише процесот на 	<ul style="list-style-type: none"> - води насочена дискусија и објаснува за значењето на читањето и учењето во пишуваната комуникација, како и за карактеристиките на 	<p><i>1. Основи на бизнисот за II година</i> Тематска целина: - бизнис комуникации.</p> <p><i>2. Деловно работење за II година</i></p>

		<p>планирање во пишуваната комуникација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - да се оспособи за пишување на техничка документација; - да пишува различни видови на бизнис писма (писма со добри вести, неутрални писма, писма со лоши вести, писма со кои се покажува внимание, писма со кои се истакнуваат барања); - да пишува меморандуми и кратки извештаи; - да се запознае со поимот презентирање; - да ги идентификува чекорите во презентирањето; - да ја опише структурата на презентацијата; - да ги користи техниките на успешна презентација. 	<p>пишуваната комуникација;</p> <ul style="list-style-type: none"> - презентира шематски приказ за карактеристиките на пишуваната комуникација со употреба на графоскоп, ЛЦД проектор или хамер; - ги објаснува четирите фази во процесот на планирање на пишуваната комуникација; - организира вежби преку индивидуална или тандемска работа за пишување на различните видови на бизнис писма применувајќи ги правилата – карактеристиките на пишуваната комуникација (тактика, кохерентност, унифицираност, усогласеност, јасност, читливост, 	<p>Тематска целина: - набавка и продажба.</p> <p><i>3. Македонски јазик со литература и комуникации за I и II година</i></p> <p><i>4. Странски јазик за I и II година</i></p>
--	--	--	--	---

			<ul style="list-style-type: none"> - разбирливост и сл.); - организира вежби за пишување на меморандуми и куси извештаи користејќи ги правилата за нивно пишување; - објаснува и демонстрира презентација, опишувајќи ја структурата на презентацијата; - организира вежби на учениците за презентација користејќи ги техниките на успешна презентација со употреба на графоскоп, ЛЦД проектор. - вежбите за пишуваната комуникација, можат да се изработуваат и со употреба на компјутер. 	
6. КОМУНИКАЦИИ ПРИ БАРАЊЕ РАБОТА	5	- да ја применува постапката за учество на конкурс (пријава за	- презентира примери од практиката на пријава за вработување,	<i>1. Деловно комуницирање за III година</i> Тематска целина:

		<p>вработување, приговор и тужба);</p> <ul style="list-style-type: none"> - да ги сфати правилата и начинот на однесување во деловниот разговор (интервју). 	<p>приговор и тужба и организира вежби за нивно составување преку индивидуална или тандемска работа;</p> <ul style="list-style-type: none"> - организира играње на улоги за примена на правилата за однесување во деловен разговор (интервју). 	<p>- карактеристики на комуницирањето во претпријатијата.</p>
7. ОСНОВИ НА ДЕЛОВНИОТ БОНТОН	4	<ul style="list-style-type: none"> - да се запознае со бонтонот на работното место; - да ги идентификува правилата на добро однесување на работното место (професионална чесност, почит кон работното време, култура на трудот и сл.). 	<ul style="list-style-type: none"> - користи текст метода - читање на стручна литература за деловен бонтон; - организира вежби – играње на улоги за примена на правилата на добро однесување на работното место, преку групна работа на учениците. 	<p><i>1. Деловно комуницирање за III година</i> Тематска целина: - комуникации на работното место.</p> <p><i>2. Деловна психологија за III година</i> Тематска целина: - меѓучовечки односи.</p>

4.2. Наставни методи и активности на учење

За реализација на наставата по наставниот предмет *деловно комуницирање*, согласно поставените цели на наставниот предмет, како основни *наставни методи* ќе се користат: водење на насочена дискусија, решавање на проблеми и симулација на реални ситуации, учење преку сопствено откривање, независни задачи, тимска настава и сл.

Активности на ученикот: да учи независно и во група, да дискутира, да применува законитости и правила, да набљудува, да слуша, да прибележува, да повторува, да објаснува, да чита, да толкува позитивни законски прописи, да презентира, да открива во група и независно, критички да размислува, да дава свој суд, да работи домашни задачи.

Активностите на наставникот се однесуваат на организацијата на наставата, давање инструкции за работа, поттикнување на дискусии, објаснување, поставување прашања, оценување и поттикнување на самооценување од страна на учениците, симулирање на процеси и реални ситуации, презентирање, правење забелешки.

4.3. Организација и реализација на наставата по предметот

Процесот на учење во наставата по наставниот предмет *деловно комуницирање*, се изведува преку стручно - теоретска и практична настава во училишница, организирани посети на трговски друштва и институции, организирани информативни средби, разговори и дискусии со претставници – стручни лица од практиката, во училиштето или во институциите и друштвата, со цел да се интегрираат знаењата и ставовите со практичните умеења на учениците. Наставата по овој наставен предмет, се реализира и преку индивидуални домашни задачи, кои можат да се изведуваат дома и во училиштето. Образовните активности по предметот *деловно комуницирање*, се организирани во две полугодија, четири тримесечија и неделен распоред на часовите.

4.4. Наставни средства и помагала

За поуспешна реализација на целите на наставниот предмет *деловно комуницирање*, потребно е да се користи: графоскоп, графофолии, ТВ, видеорикордер, видеоленти, компјутерска опрема, ЛЦД проектор, публикации, обрасци, шеми и сл. Потребна литература за реализација на наставата, како за наставниците така и за учениците, е учебник за овој наставен предмет, наставни помошни материјали, стручни списанија, закони и практикуми од соодветни области, коментари на законите.

5. ОЦЕНУВАЊЕ НА ПОСТИГНУВАЊАТА НА УЧЕНИЦИТЕ

Оценувањето на постигнувањата на учениците, се врши преку континуирано следење во текот на учебната година, усно и писмено - преку тестови на знаења за секоја тема одделно, писмените извештаи за реализирани

активности на учениците, креативноста, постигнувањата и резултатите од тимската работа, индивидуалните домашни задачи, покажан интерес и активно учество на учениците на часовите.

Во текот на учебната година, учениците се оценуваат со најмалку две оценки за секое полугодие, а се утврдуваат полугодишни и годишни оценки. Доколку не се исполнат барањата, врз основа на утврдените критериуми за оценување, се постапува според законската регулатива.

6. КАДРОВСКИ И МАТЕРИЈАЛНИ ПРЕДУСЛОВИ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

6.1. Основни карактеристики на наставниците

Покрај условите пропишани со Законот за средно образование, наставникот треба да ги поседува следниве персонални, професионални и педагошки карактеристики: да поседува способност за професионално и педагошко самообразување; да го мотивира и да влијае позитивно на ученикот со својот начин на изразување, углед, појава, подготвеност за дополнителна работа, образование, систем на вредности и идеали; да соработува со другите наставници, стручни работници, социјални партнери, стручни институции; да поседува способност за изведување на настава и комуникација со учениците; да поседува способност за примена на современа образовна технологија; да поседува способност за планирање, организирање, воведување новини во наставниот процес; да е комуникативен и креативен, да го познава македонскиот јазик и кирилското писмо.

6.2. Стандард за наставен кадар

Завршени студии по економија,

- насока менаџмент
- насока маркетинг

со здобиена педагошко - психолошка и методска подготовка и положен стручен испит.

6.3. Стандард на простор за наставниот предмет

За реализација на Наставната програма по *деловно комуницирање*, ќе се користи училиница со стандардни димензии, опремена со наставни средства, помагала и опрема согласно Нормативот.

7. ДАТУМ НА ИЗРАБОТКА И НОСИТЕЛИ НА ИЗРАБОТКАТА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

7.1. Датум на изработка: мај, 2001 година.

7.2. Датум на превземање: мај 2008 година

7.3. Состав на работната група:

1. Снежана Димовска, советник, раководител на работната група, Биро за развој на образованието, Скопје
2. Д – р Благоја Георгиевски, професор, Економски факултет, Скопје
3. Катерина Сотирова, наставник, ДСУЕБ “Арсени Јовков”, Скопје

8. ПОЧЕТОК НА ПРИМЕНА НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Датум на започнување: **01.09.2001** година

9. ОДОБРУВАЊЕ НА НАСТАВНАТА ПРОГРАМА

Наставната програма за *деловно комуницирање*, ја одобри (донесе) министерот за образование и наука со решение број 11-2934/1 од 27.06.2001 година.